

Uppdaterad 29 okt 2006 01:05

"Manipulation trolig orsak till apati bland flyktingbarn"

Psykatriexpert: Den i Sverige allmänt vedertagna psykologiska förklaringen till barnens tillstånd skulle vara en medicinsk världssensation. När jag undersökte ett apatiskt flyktingbarn visade hon uppenbara symptom på läkemedelsförgiftning. Det visade sig att varje gång flickan vaknade gav modern henne ett halvt dricksglas med medicin mot schizofreni och ett halvt dricksglas med medicin mot depression. Dagen efter att medicinen omhändertagits var flickan helt symptomfri. I Sverige görs allt för att bekämpa förklaringen att apatin beror på manipulation. Ifrågasättandet av den psykologiska förklaringsmodellen framställs som främlingsfientlig. Allt för att skrämja till tystnad. Det skriver läkaren och specialisten i allmän psykiatri Tomas Eriksson.

Fler än 400 barn i asylsökande familjer har under några få år insjuknat i ett tillstånd med sänkt vakenhet eller medvetlöshet som ofta varat i flera månader. Trots att de inte är apatiska i ordets egentliga mening har de kommit att omtalas som "de apatiska barnen". Någon trovärdig förklaring till barnens tillstånd har inte kunnat ges; WHO:s internationellt erkända sjukdomsklassifikation (ICD 10) upptar inte någon sjukdom som det skulle kunna vara fråga om.

Ingen förklaring till sjukdomen är trovärdig om den inte svarar på följande frågor. 1) Varför har antalet barn med detta tillstånd ökat från noll till mer än fyrahundra på några få år? 2) Varför har tillståndet nästan enbart drabbat barn i flyktingfamiljer där frågan om asyl ännu ej avgjorts eller avgjorts till familjens nackdel? 3) Varför har endast flyktingbarn som lever tillsammans med sina föräldrar, men inte flyktingbarn som kommit ensamma till Sverige, drabbats? 4) Varför har de drabbade barnen i stort sett enbart kommit från stater i tidigare Sovjetunionen och Jugoslavien?

Oavsett orsaken är det uppenbart att det är fråga om ett allvarligt tillstånd. Det normala är att människor som blir medvetlösa omedelbart blir intagna på sjukhus där ingen möda sparas för att utreda orsakerna till medvetlösheten. Så borde också ske i fråga om "de apatiska barnen", men har alltför ofta inte skett. De av landets barnläkare och barnpsykiatrer som tagit befattning med dessa barn utan att vidta erforderliga medicinska utredningar har åsidosatt sina förpliktelser mot dem.

Många av dessa läkare har i debatten bundit sig för standpunkten att tillståndet är av psykologisk natur och orsakat av hemska upplevelser i de länder från vilka familjerna kommit eller den påfrestning som osäkerheten i en pågående asylprövning inneburit för barnen och deras föräldrar. Det viktigaste skälet till att förhålla sig skeptisk till denna teori är att en reaktion på psykisk stress som innebär långvarig sänkning av medvetandegraden, om en sådan reaktion alls förekommer, är mycket sällsynt.

Det är uppenbart att många barn i Sverige utsätts för mycket svåra psykiska påfrestningar; barn blir föräldralösa, de mobbas i skolan på ett sätt som gör att några tar livet av sig och många lever i familjer med våld och missbruk. Ingen har kunnat förklara varför inte sådana barn drabbas av samma typ av reaktioner som "de apatiska barnen". Dessutom finns många barn i asylsökande familjer som kommit från andra länder än forna Sovjet- och Balkanstater som också säkerligen har erfarit traumatiserande händelser. Med något undantag har dessa barn ändå inte drabbats av sänkt medvetandegrad.

Förespråkarna för uppfattningen att "de apatiska barnens" tillstånd beror på psykologisk stress har, till stöd för denna hypotes, hänvisat till ett hypotetiskt tillstånd

som kommit att kallas "pervasive refusal syndrome" (PRS) vilket betyder "syndrom kännetecknat av genomgripande vägran". Detta är dock inte någon erkänd sjukdom i internationella sjukdomsförteckningar.

Begreppet PRS lanserades 1991 av den engelske barnpsykiatern Brian Lask, som då rapporterade att han träffat på fyra flickor som uppvisat symptom som vägran att "gå, tala, äta, dricka eller ta hand om sig själva". Flickorna var dock inte medvetlösa och inte heller kunde Lask rapportera att tillståndet skulle vara utlöst av några psykiskt traumatiserande händelser. Tvärtom skriver han: "det fanns inga uppenbara utlösande faktorer".

Först 2004 återkommer Lask i frågan om den av honom lanserade sjukdomen PRS. Då publicerar han en översiktsartikel i vilken han lämnar nya uppgifter om orsakerna till PRS. Inte heller då anför han några argument för att tillståndet skulle kunna utlösas av psykisk stress. I stället hävdar han att virusinfektioner eller kroppsskada är de vanligaste utlösande faktorerna. Dessutom framkommer att han själv hyser betänkligheter beträffande den av honom föreslagna sjukdomen: "However, there are many unanswered questions: does the syndrome actually exist."

Påståendet att de apatiska barnens tillstånd, med sänkt medvetandegrad som viktigaste symptom, skulle vara orsakat av stress, förblir därför osannolikt, trots Lasks rapporter.

Hade det verkligen varit sant att flera hundra barn i Sverige plötsligt hade drabbats av denna tidigare i princip okända reaktion på stress hade detta varit en medicinsk världssensation.

Givet att tillståndet är så vanligt just hos asylsökande barn från vissa länder, men inte förekommer hos andra barn som utsätts för svårartad stress, är det dock en mer närliggande hypotes att det i många fall är knutet till asylprocessen i sig.

Möjligheten att tillståndet skulle vara betingat av någon form av manipulation som medvetet spel eller förgiftning kan därför omöjligen avfärdas innan den är undersökt. Läkemedelsförgiftning är, till skillnad från kronisk stress, en känd orsak till medvetandesänkning.

I de få fall där barnen inte visar tecken till sänkt medvetande kan dock orsaken givetvis vara en annan, till exempel depression.

Teveprogrammet Uppdrag Granskning (SVT 19/9) har i ett hårt vinklat reportage drivit tesen att varje förslag om att "de apatiska barnens" tillstånd skulle kunna bero på annat än psykiskt traumatiserande upplevelser är grundlöst.

Bevisningen låg dels i att några läkare, däribland Lask, oemotsagda fick påstå att det faktiskt finns en känd sjukdom som yttrar sig med de symptom som uppvisats av "de apatiska barnen", dels i att några personer sade sig vara övertygade om att barnen inte var utsatta för manipulation. Det framkom dock aldrig att barnen bara undantagsvis varit intagna på sjukhus för undersökning och att, i motsats till vad som antydde i programmet, några systematiska provtagningar för att undersöka möjligheten av förgiftning inte har gjorts.

Programmet gav heller inte dem som inte delade programmakarnas slutsatser någon möjlighet att föra fram argument för en motsatt ståndpunkt. Självt intervjuaades jag i närmare två timmar men inga av de argument jag framförde under denna intervju kom med i programmet. I några enstaka klipp ur intervjun gavs tittarna i stället intrycket att jag enbart fört fram grundlösa påståenden.

Genom att ha letat upp och intervjuat en person med ett tidigare engagemang i Sverigedemokraterna försökte man framställa dem som ifrågasätter en

psykologisk orsak till "de apatiska barnens" symptom som drivna av främlingsfientlighet. Denna typ av argumentationsteknik kan givetvis skrämja bort personer från debatten.

Mitt eget intresse för denna fråga väcktes då jag vid ett tillfälle anmodades att bedöma en flicka som uppenbarligen tillhörde gruppen "apatiska barn". Vid min undersökning av flickan företedde hon uppenbara symptom på läkemedelsförgiftning. Det visade sig också att modern hade tillgång till två stora plastflaskor med flytande läkemedel; ett mot schizofreni och ett mot depression. Därom tillfrågad medgav modern att varje gång flickan vaknade fick hon ett halvt dricksglas med vardera läkemedlet. Jag avrådde från fortsatt medicinering och med moderns medgivande omhändertog jag flaskorna. Vid min förnyade undersökning dagen därpå var flickan helt symptomfri.

Denna och ett antal andra likartade observationer har isolerade givetvis inget bevisvärde i frågan om orsaken till den stora gruppen av "apatiska barns" tillstånd.

Men min uppfattning att de som har ansvaret för behandlingen av dessa barn borde utreda möjligheten att vissa av dem är förgiftade, vilket hittills ej förefaller har skett, kvarstår. Åsikten att dessa svårt drabbade flyktingbarn skulle förtjäna en lika förutsättningslös utredning som de svenskar som drabbas av sänkt medvetandegrad är varken antihumanitär eller uttryck för främlingsfientlighet.

TOMAS ERIKSSON